Uit een te verschijnen boek van Henry Habibe

De politieke visie van Pierre Lauffer

WILLEMSTAD - Over het werk van de Curaçaose dichter Pierre Lauffer is tot nu toe weinig geschreven. Er zijn weliswaar enkele krantenartikels gewijd aan één of ander aspect van een gering gedeelte van zijn werk, maar over zijn totaal oeuvre bestond er geen studie. Een verkenning van het gehele poëtisch oeuvre van Lauffer is de studie van dr. Henry Habibe, getiteld **Un herida bida ta.** Het boek behandelt verschillende thema's die in het werk van Lauffer naar voren komen. Ook op de stijl van de dichter wordt meer licht geworpen. Het manuscript werd aan het Prins Bernhard Fonds aangeboden met het verzoek om een gedeelte van de drukkosten te subsidiëren. Dit werd echter geweigerd. Met eigen financiële middelen en met steun van andere instanties zal het boek binnenkort worden gepubliceerd.

Om de lezer alvast een algemene indruk te geven van de inhoud volgt hier een gedeelte van de inhoudsgave:
I. Leven van Pierre Lauffer;
II. Poëtisch ouvre: thematiek
a) Melancholie en doodsbesef
b) Teleurstelling
c) Liefde en hartstocht
d) Bezwaard geluk
e) Natuur en vertroosting
f) Vaderlandsliefde
g) Sociale betrokkenheid?

De lezer kan hier kennismaken met de onderdelen f) en g) van de thematiek, die overigens in politiek opzicht heel actueel zijn.

f) Vaderlandsliefde

Het gedicht "Korsou", waarmee **Patria** opent, is een goed voorbeeld van een meer optimistische visie. Het vaderland wordt geprezen (de bundel heet niet voor niets **Patria**). Het was aan het eind van de jaren dertig dat Lauffer bezig was met de gedichten die later in **Patria** verschenen. In die jaren ontstond er op Curaçao een grote sociale tegenstelling tussen de Nederlanders en de "yu di tera" (landskinderen). Het grote aantal Nederlanders, vooral als personeel voor de Shell uit Nederland uitgekomen, bezette de hoge rangen. Uit die tijd dateert een door dr. M. da Costa Gomez gehouden politieke toespraak, waarbij de tegenstelling tussen de "makamba"* en de "yu di tera" duidelijker aan het licht kwam. De dagbladen publiceerden vooral veel Nederlands nieuws. De Curaçaoënaar bediende zich in die tijd bij officiële gelegenheden bij voorkeur van het Spaans, het Engels of het Nederlands. In de sociokulturele kontekst was er weinig plaats voor poëzie in het Papiamentu. Er bestond toen weliswaar een min of meer traditionele poëzie in de landstaal. Het betreft hier de Kerst- en andere "gelegenheidsgedichten" die o.a. in het blad van de Rooms-Katholieke Missie, **La Union**, verschenen **(9)**.

Hoewel er dus een odium van minderwaardigheid op het Papiamentu rustte, was Lauffer in deze taal bezig zijn eerste gedichten te schrijven die later in **Patria** verschenen. In veel van deze gedichten voert Lauffer ons naar het platteland van Curaçao. In het gedicht "Korsou", waar de bundel mee begint, zien wij hoe het platteland als het ware voor ons ontvouwd wordt en hoe hardwerkende plattelandsbewoners met hun ezels zich inspannen om aan de droge bodem voedsel te onttrekken. Het was voor het eerst dat een dichter het kunuku-landschap van Curaçao zo intens poëtisch beschrijft.

In de discriminatoire situatie ten aanzien van het Papiamentu wilde Lauffer verandering brengen, toen hij in 1941 samen met Jules de Palm en René de Rooy liedjes componeerde, voorzien van een Papiamentse tekst. Aan dit streven beantwoordde hij volledig door in zijn poëzie juist de typisch Curaçaose kulturele aspekten te beschrijven. De eigen kultuur bood de dichter het onderwerp van de "tambú", de "tumba" en het traditionele oudejaarsfeest. Hij ontpopt zich bij de verschijning van zijn tweede bundel, **Kumbu**, als de grote verdediger van de Curaçaose kultuur en traditie. Negen gedichten daaruit waren eerder in **Simadan** verschenen (1950-1951). In het eerste nummer werd ook een gedicht opgenomen dat gedateerd is: 1942 (jaar waarin **Patria** nog niet verschenen was!). Het is het gedicht "Quo Vadis?". In het tweede nummer van **Simadan** werden o.a. "Keho di katibu" en "Tumba" gepubliceerd. De beschrijving van het tumbaritme en dat van de "tambú" (gedicht "Balia Barí") is een indicatie dat Lauffer deze ritmische aspekten in zijn poëzie wilde vereeuwigen. Hij had het niet krasser kunnen zeggen in het gedicht "Mi tera", waarin hij opstaat tegen degenen, die hem van zijn stukje grond hebben "beroofd". Deze kultuurelementen treffen wij niet aan bij de vroegere dichters van het Papiamentu. Met de verschijning van **Kumbu** (eigenlijk al met die van **Simadan**) treden zij voor het eerst naar voren. Het gaat hier om de bewustwording van de eigen kultuur.

Heeft de dichter ons in "Keho di katibu" laten zien wat de gruwelijkheden waren van de slavernij, in "Mi tera" (Mijn land) haalt hij fel uit naar de kolonialen. Hij kwalificeert deze als "sinbergwensa":

E pida ter'aki
Ku Dios den su kapricho
A laga spreit fo'i den laman,
ta di mi.
Mi rais ta chupa na su pechu,
Biba riba sanger i solo
Ku a kore marka su historia.

M'a kushi den tristesa
I tura den ultrahe
Riba su konfó di odio
Prepará pa poko sinbèrgwensa.
Pesei si awor mi lanta
Grita: Ladronisia!
Ta pasobra e pida ter'aki
ta di mi.

Vertaling:

Dit stuk grond
Dat God in een van zijn grillen
Uit zee omhoog deed schieten
Is van mij
Mijn wortels zuigen aan haar borst
Voeden zich met haar bloed en de zon
die haar geschiedenis hebben geschreven.

Op een komfoor van haat
Gestookt door een stel uitbuiters
Heb ik vernedering en pijn gevoeld
En leren dragen.

Dus dat ik nu in opstand kom
En schreeuw: Boeventuig!
Is, omdat dit stuk grond
Van **mij** *is!*

(vert. Igma van Putte-de Windt)

De felheid waarmee de dichter hier stelling neemt is anders van toon als in **Patria**, dat meer extravert is. Het gaat nu niet om een beschrijving van het kunukulandschap aan de hand van prachtig klinkende en rijmende woorden en een structuur die zeer gekunsteld in elkaar zit. Nu komt de grote verwantschap tot uiting die de dichter met Curaçao en het Curaçaose volk heeft. In "Karta na mi negra" (brief aan mijn negerin) en "Wowo pretu" (zwarte ogen) bezingt hij twee zwarte vrouwen. De eerste is de door hem beminde vrouw en de tweede zou een gewone arme nummerverkoopster **(10)** kunnen zijn. De beminde vrouw noemt hij: "Dushi negra di mi rasa..." (heerlijke zwarte vrouw van mijn ras..."), waarbij hij zich dus met het zwarte ras identificeert. Tot deze groep vrouwen behoort ook "Shi Kanina", dat weliswaar niet in **Kumbu** werd gepubliceerd, maar uit diezelfde tijd dateert.

Als een echte "yu di tera" (landskind), zich bewust van de geschiedenis en de eigen kultuur van zijn eiland, voelde hij zich geroepen om deze te bezingen. Het is niet voor niets dat - evenals hij **Patria** opent met het gedicht "Korsou" ("Kaminda tin baranka..." - hij **Kumbu** ook laat beginnen met "Korsou di nos". De optimistische toon die aan het begin van **Patria** doorklonk, is in **Kumbu** aan het begin nog sterker waarneembaar. Zo eindigt het gedicht, dat als een soort volkslied geschreven werd, met de volgende versregels:

(...)
Kòrsou di nos, bo dia ta kontá
Pa surgi den nashonnan
Komo strea di nos porvenir

Vertaling:

Curaçao van ons, je zult gauw
Opgemerkt worden in de naties
Als de ster van onze toekomst.

Deze optimistische toon klinkt ook door in het gedicht "Mi lenga" (mijn taal), dat een loflied is op het Papiamentu. Het werd opgenomen in de bundel **Raspá**. Hier heeft Lauffer het over de kracht, waarmee het Papiamentu "de muilkorf brak" en over de levensdrift die het van de grond tilde. Het is de taal die "in de mond van de slaaf" tot ontwikkeling kwam en waarin hij, Lauffer, alles, maar dan ook alles, zou kunnen uitdrukken. De sterke binding tot de moedertaal komt hier goed tot uiting. Ook dit gedicht past, qua thema, in de bundel **Kumbu**, vanwege de verdediging van de eigen kultuur.

g) Sociale betrokkenheid?

De bundel waarin het koloniale verleden van Curaçao even wordt aangestipt, is **Kumbu**. Het zwarte volk, de kultuur en de geschiedenis van Curaçao inspireren Lauffer in hoge mate. Het verleden, o.a. de mensonwaardige slavernij, wordt op lyrische wijze samengevat.

Wij signaleren vervolgens slechts hetgeen in verband gebracht kan worden met een vorm van sociale betrokkenheid. Benadrukt dient te worden dat het hier gaat om een "vorm" van sociale betrokkenheid, omdat deze niet op een saillante wijze tot uitdrukking komt.

Het begaan-zijn van de dichter met het welen-wee van het volk komt eigenlijk op een zeer oppervlakkige manier naar voren. Zo betreurt hij het feit dat tijdens de Tweede Wereldoorlog bepaalde Curaçaose vrouwen zich "ophielden" met de op Curaçao verblijvende Amerikaanse soldaten. De dichter trekt zich dat erg aan. Om een beeld te krijgen van dit sociale fenomeen moge het volgende citaat van Jules de Palm dienen. Deze was ook getuige van het gebeuren. De Palm zet uiteen:

Het stadsbeeld van Willemstad werd na februari 1942 beheerst door de Amerikaanse soldaten, die ons kwamen beschermen (...).
Deze werden letterlijk en figuurlijk met open armen ontvangen tot misnoegen van de Curaçaose jongemannen, die tot de trieste ontdekking kwamen, dat hun zo hoog aangeslagen charme gedevalueerd bleek tot nul komma nul
(...)

En hij vervolgt, min of meer humoristisch:

Terwijl de meisjes onze schutters geen blik waardig achtten, zagen zij in iedere geuniformeerde Amerikaan een Robert Taylor of een Clark Gable. De officieren werden door de society-clubs geronseld en voorgesteld aan huwbare dochters; de GI's stonden op hoeken van straten te wachten op meisjes, die op hun toenadering gretig reageerden **(11)**.

Zich op dit gebeuren baserend, spreekt Lauffer in "Quo vadis?" (waar ga je heen?), een gedicht uit 1942, over de "schaamteloze beulen die op mijn grond hebben gekerfd zovele vlekken van pijn". Het moge wel duidelijk zijn wie de dichter hier met de "beulen" bedoelt. Lauffer was in die tijd politie-agent en heeft later over zijn avonturen en over de verschillende vechtpartijen geschreven. Hij heeft eens een "knock out" van een Amerikaanse zeeman moeten incasseren **(12)**.

Mi Kòrsou, mi dushi tera
Te na unda ... ta bai?
Kuantu ainda mester spera
Pa tur flornan kab'e kai?

(...)

Kiko bal un gran viktoria
Si mi pechu heridá
Ta yorando pa un gloria
Ku tan brutu ta kitá.

Vertaling

Curaçao, lief land van mij
hoe diep moet je nog gaan?
Hoelang moet ik nog wachten
tot alle bloemen zijn gevallen?

(...)

Wat baat een overwinning
als mijn getroffen hart
bedroefd is om een eer
die zo ruw is afgepakt?

(vert. Fred de Haas)

Lauffer wil opkomen voor de goede naam van Curaçao (hij spreekt over de "bloemen" die allemaal aan het "vallen" zijn en de "eer" die daardoor in het gedrang komt). Als Curaçao zich zó verlaagt - zo schijnt hij te willen zeggen - dan heeft het geen zin meer dat er een overwinning wordt behaald.

Het gedicht "Keho di katibu" (De klacht van de slaaf) is een evocatie van de slavernij op Curaçao. De dichter verplaatst zich van het heden naar het verleden. Dit is weliswaar een historisch gegeven, maar het geeft niet een sociale realiteit weer uit de tijd waarin de dichter leefde (hetgeen wel gezegd kan worden met betrekking tot "Quo vadis?"). In "Keho di katibu" roept Lauffer een beeld op uit een ver verleden. De slaaf spreekt:

Satanas di mala higra,
Mira yaga den mi lomba,
Tur mi kurpa ta na sanger.

B'a sutami ku karbachi,
B'a lastrami den kunuku,
B'a hartami ku bòftá.

B'a zundrami sin motibu,
B'a kobami sin rason,
B'a ningami mangusá.

Ata bo kachó ta lastra bo dilanti.
Bomba, bo deseo ta kumplí.
Aki un ratu mi ta rementá,
Ma mi alma lo plegabo.

Vertaling:

Duivelse rotzak die je bent
Zie je die open wond op mijn rug?
Zie je hoe ik bloed over mijn hele lijf?

Je hebt me geranseld met je zweep
Je hebt me over de grond gesleurd
Je hebt me geslagen waar je me raken kon.

Je hebt gescholden zonder reden
Je hebt me voor niets geschopt
Je hebt me geen eten gegeven.

Ik kruip voor je als een hond
Zie je wel?
Bomba, **(13)** *je hebt bereikt wat je wilde*
Nog even en ik ben kapot.

Maar mijn ziel zal verhaal op je nemen!

(vert. Fred de Haas)

Voor een kritiek op een reële sociale situatie echter moeten wij kijken naar het gedicht dat Lauffer pas veel later schreef (zonder titel), en dat als volgt begint: "Fadá mi ta/ di tur behèit..." (zie **Kristòf**, II, 1979?). Dit is een konkrete stellingname, met een impliciete verwijzing naar de sociale groep die uitbuit. De felheid van zijn stellingname in "Mi tera" **(Kumbu)** is evident. Maar daar werd er alleen van "poko sinbergwensa" gesproken. Er wordt met geen woord gerept over een bepaalde sociale groep. In het latere gedicht ("Fadá mi ta...") wordt - in bedekte termen - naar de uitbuitende groep verwezen. Het begint als volgt:

Fadá mi ta
di tur behèit,
bòmbòshi ku bochincha
ku ta dèmpel e ronká di
bos na horizonte.

Vertaling:

Ik heb genoeg
van het gedoe,
van het geruzie en lawaai
zo dof, zo ronkend
in de verte...

(vert. Fred de Haas)

Zijn Kritiek is gericht tegen - wat hij ironisch noemt - de "groten van jouw land":

Mira grandinan di bo pais
ta djòdjò den nan propio porkeria
kita pluma fo'i bo lomba
te lagabo plan barí.
(...)

Vertaling:

Kijk de groten van je land
eens zwelgen
in hun eigen vuile streken:
ze plukken je kaal
tot je niets meer hebt

(vert. Fred de Haas)

Andere gedichten die op een vorm van sociale betrokkenheid duiden hebben wij in het gehele poëtisch oeuvre van Lauffer niet kunnen vinden. Dit lijkt een reden te meer om geen vergelijking te trekken tussen Lauffer en dichters als Nicolás Guillén uit Cuba. Een dergelijke vergelijking is sterk overdreven om de simpele reden dat Lauffer als dichter vaak op de vlucht was (romantisch!), terwijl Guilléns poëzie zeer sociaal en politiek geladen is.